עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הל' טו טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג:

נג ב ג מיי' פ"ז שם הל' ג סמג לאוין קלו טוש"ע י"ד סי' סה סעיף ב:

נד ד ה מיי' פ"ו שם הל' ה טוש"ע י"ד שם וסי' סו סעיף א:

נה ו מיי' שם הל' ד:

נו ז מיי' פי"ב מהלכות בכורים הל' ט ועיין בהשגיה מ"ש טוש"ע י"ד סי' שכא סעיף ד וע"ש:

תורה אור השלם

1. שֶׂה תָמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכְּבָשִׂים וּמִן הָעִזִּים תִּקָּחוּ: שמות יב ה

2. וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה: שמות יג יג

שיטה מקובצת

א] לכולה כי הכא ואגב שטפא: ב] לקנוקנות דשרי ופריך והא פליג ר"מ: ג] כיון דפליגי נמי בחלב כליות:

מסורת הש"ס

א) [מנחות ל:], ב) לקמן צב: [תוספתא פ"ז ה"א לעיל סט.], ג) לקמן צב:, ד) כריתות ד: פסחים סה. [תוספתא כריתות פ"ב הי"ב זבחים לה.], ה) בכורות יב., ו) [יומא מט: (ושם איתא) [וצ"ל] אי מה להלן תמים זכר בן שנה (שמות יב)], ז) [לעיל עב.], ח) [לעיל לג.], ט) [לקמן צב:], י) [דף ד:], כ) [ויקרא ז], ל) [צ"ל בן ה' ועי' בכורות ח.], מ) צ"ל וגיד, נ) עיין רש"ל ורש"א ור"מ ועיין יומא דף מט.,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דר"מ לא תיבעי לך דכיון דאמר בן ט' חי טעון שחיטה: (ב) רש"י ד"ה בדמא וכו' הוכשרה כולה הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אלא לדידך במאי אתכשר. נ"ב עי' בבעל המאור: ב] רש"י ד"ה בבן פקועה בשה בן ט' חי. נמחק בן ט' חי. ונ"ב בן ה' חי כצ"ל דבהמה דקה יולדת לה' חדשים כדאיתא בפ"ק דבכורות:

מוסף רש"י

דם התמצית. של חולין ושל קדשים, **באזהרה.** בלאו ולא כרת, דכתיב כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא וגו' עד כל אוכליו יכרת, ילא דם התמצית שאינו דם הנפש, ובמסכת כריתות מפרש טעמא חמשה לאוין כתיבי בדם ומייתיר חד לדם התמצית (פסחים סה.). **כבשרא בדיקולא הוא.** קלתא, כלומר כשחוטה דמי ואין פודין בשחוטה (בכורות יב.). **הבשר מגע נבלה.** בשר העובר מגע אבר מן החי שהוא מטמא כנבלה, בהעור והרוטב (קכט:) אי נמי אם מלא עובר מת נבלה גמורה הוי האבר מאחר שלא טהרתו שחיטת אמו (לעיל עב. ובעי"ז לעיל סח:). **מגע טרפה שחוטה.** שאבר היולא עדיין הוא מחובר בשעת שחיטה, אע"פ שאין שחיטה מתירתה באכילה מטהרתה מידי נבלה, כטריפה ששחיטתה מטהרתה, וטעמייהו מפרש במתני', ומפרש בפירקין (עג.) בטריפה שחוטה מאי מגע שייך למימר בה ומפרש שטרפה שחוטה מטמאה את המוקדשים מדרבנן (לעיל סח: ובעי"ז לעיל עב.).

[א] ר"ש שזורי אומר אפילו בן חמש שנים וחורש בשדה שחיטת אמו מטהרתו [א] קרעה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה לפי שלא נשחטה אמו: **גמ'** א"ר אלעזר א"ר אושעיא לא הילכו בו אלא על עסקי שחיטה בלבד למעוטי מאי למעוטי חלבו וגידו חלבו דמאי אילימא חלבו דשליל מפלג פליגי [ב] דתניא גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו אסור דברי ר"מ ר' יהודה אומר [ב] אינו נוהג בשליל וחלבו מותר וא"ר אלעזר א"ר אושעיא [ג] מחלוקת בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו ור' יהודה לשיטתו אלא חלבו דגיד מפלג פליגי [ג] דתניא גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא וחותך שמנו מעיקרו דברי ר"מ רבי יהודה אומר גוממו עם השופי אלא אי אתמר הכי אתמר א"ר אלעזר אמר ר' אושעיא לא הילכו בו אלא על עסקי אכילה בלבד למעוטי רובעו וחורש בו א"ר שמעון בן לקיש [ד] לדברי המתיר בחלבו מתיר בדמו לדברי האוסר בחלבו אוסר בדמו ורבי יוחנן אמר אף לדברי המתיר בחלבו [ה] אוסר בדמו איתיביה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש קורעו ומוציא את דמו א"ר זירא לומר שאין ענוש כרת למאן קאמרי לרבי יהודה לא יהא אלא דם התמצית [ד] דתניא [ו] דם התמצית באזהרה ר' יהודה אומר בהכרת תרגמא רב יוסף בריה דרב סלא חסידא קמיה דרב פפא אית ליה לר' יהודה דם וכל דם כל היכא דמיחייב אדם הנפש מיחייב אדם התמצית וכל היכא דלא מחייב אדם הנפש לא מחייב אדם התמצית [ה] איבעיא להו מהו לפדות בבן פקועה אליבא דר"מ לא תיבעי לך דכיון דאמר (א) טעון שחיטה שה מעליא הוא כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו מאי כיון דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבשרא בדיקולא הוא או דילמא כיון דרהיט ואזיל ורהיט ואתי שה קרינא ביה מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר [ז] פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתך דגמרת שה [1] שה [2] מפסחים [ו] אי מה להלן זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה ריבה אי תפדה ריבה אפילו כל מילי נמי אם כן שה שה מאי אהני לך איבעיא להו מהו למנות בו ראשון ושני ר' יוחנן אמר מונין בו ראשון ושני רבי שמעון בן לקיש אומר אין מונין בו ראשון ושני נעשה כאגוז המתקשקש בקליפתו איתיביה ר"ש בן לקיש לרבי יוחנן [ז] הבשר מגע נבלה דברי ר"מ וחכ"א מגע טרפה שחוטה בשלמא לדידי דאמינא חד גופא הוא היינו דאיתכשר בדמא דאמיה א] אלא לדידך במאי איתכשר א"ל בשחיטה [ח] וכר"ש איתיביה רבי יוחנן לר"ש בן לקיש עבר בנהר הוכשר הלך לבית הקברות נטמא בשלמא לדידי דאמינא תרי גופי נינהו משום הכי הוכשר אין לא הוכשר לא אלא לדידך דאמרת חד גופא הוא הא איתכשר בדמא דאמיה

בשחיטה

רש"י

ר"ש שזורי. בגמרא [עה:] פריך היינו תנא קמא: **קרעה.** לבהמה בלא שחיטה: **גמ' לא הילכו בו.** בשליל זה להקל: **אלא על עסקי שחיטה בלבד.** אבל לשאר דבריו מודו רבנן דבהמה מעלייתא היא: **למעוטי חלבו וגידו.** דכיון דמלאוהו חי חדשים ואורחא גרמי לאסור חלבו וגידו: **חלבו דמאי.** אע"פ שהוא בכל הספרים אמת הדבר שהוא שבוש ולא יש חכם אשר יושיבנו על כנו דהיכי בעי חלבו דמאי והא ודאי ליכא לאוקומי מילתיה אלא אשליל דבן ט' חי דהא עליה קאי אלא בפרק דגיד הנשה ט) גרסינן לה לכולה כי א]הא ואגב שיטפא דגירסא אישתבשו בה למיגרס' הכא. והכי גרסינן והא מיפלג פליגי דתניא כו' וא"ר אלעזר א"ר אושעיא מחלוקת כו' עד ור' יהודה לשיטתו אלא אי אתמר כו' ולא גרסינן בהאי פירקא אלא חלבו דגיד אבל בפ' גיד הנשה גרסינן לה. והכי פירושו והא מיפלג פליגי בין בחלב בין בגיד דתניא גיד הנשה נוהג בשליל וחלבו של שליל אסור וכדמפרש בבן ט' חי דקסבר חדשים ואורחא גרמי ואע"פ שנשחטה אמו והוליאוהו: **והלך ר"מ לשיטתו.** דמשוי ליה בהמה לענין שחיטה: **מעיקרו.** אפי' הנבלע ונשרש בבשרה: **גוממו עם השופי.** כלומר חותכו בשוה לשופי ונוטל את הגבוה מן השופי דדמי לגיד ואסור מדרבנן אבל שרשין של חלבו מותרין: **לא הילכו בו.** חכמים בשליל בהיתר זה דלא משוי ליה בהמה: **אלא על עסקי אכילה.** לאוכלו בלא שחיטה ולאכול חלבו וגידו: **למעוטי רובעו וחורש בו.** בכלאים בשור וחמור דודאי לוקה: **בחלבו.** של שליל: **קורעו ומוציא את דמו.** אלמא אפילו בן ח' דלכולי עלמא חלבו מותר קתני מתני' קורעו: **לומר שאין ענוש כרת.** האי מתיר בדמו דקאמר לאו היתר לכתחלה: **למאן קאמרינן.** מי הוא המתיר חלבו: **לרבי יהודה.** כדקתני לעיל וחלבו מותר ולר' יהודה אמאי אין ענוש כרת על דמו דלא גרע מדם התמצית דלאו דם הנפש הוא וקמחייב עליה ר' יהודה כרת: **באזהרה.** בפ"ק דכריתות י) מפרש ה' לאוין כתיבי בדם: **בהכרת.** דנפקא ליה מריבויא דכל דם כ): **אית ליה לר' יהודה דם וכל דם.** כלומר כיון דר' יהודה לדם התמצית מריבוי' דכל דם יליף אקושי מקיש כל דם לדם עצמו: **כל היכא דמיחייב אדם.** מחייב אכל דם והיכא דלא מחייב אעיקר דם כגון שליל שאין בו דם הנפש לא מחייב על דם איבריו: **לפדות.** פטר חמור: **בבן פקועה.** ב] בשה ל) בן ט' חי הנמצא בבהמה שנשחטה ובפחות משוייו קמיבעיא ליה דאי בשוייו קיימא לן בבכורות (דף יא.) דאפילו בשלקי מפרקינן: **כבשרא בדיקולא הוא.** ותנן בבכורות (דף יב.) אין פודין בשחוטה:

דגמר שה שה מפסחים. ופסח בבן פקועה פסול דקיימא לן (לעיל דף לח:) בקדשים כי יולד [ויקרא כב] פרט ליוצא דופן: **כל מילי.** כגון בן פקועה: **מאי אהני ליה.** ומסתברא דהאי ממעט דכבישרא בדיקולא הוא וכי מרבי בעל מום ונקבה קא מרבי: **איבעיא להו.** נטמאה בהמה שחוטה מהו למנותה ראשון ובן ט' חי שבבטנה שני: **מונין.** דתרי גופי נינהו: **אין מונין.** אלא איהו נמי הוי ראשון דנעשה כאגוז המתקשקש בקליפתו שהבהמה שומר שלו: **הבשר מגע נבלה.** בשר העובר שהיה מחובר לאבר היוצא: **בדמא דאמיה.** דכיון שהוכשר בית השחיטה בדם הוכשרה (ב) וכו': **במאי איתכשר.** בשר העובר שיקבל טומאה מאבר: **בשחיטה.** כיון שהוא ניתר בשחיטה הוכשר בה לטומאה וכר"ש דאמר שחיטה מכשרת ולא דם בפ"ב (לעיל דף לג.): **עבר בנהר.** בן ט' חי שנמצא בשחוטה וגדל:

בשחיטה

תוספות

חלבו דמאי. בקונטרס לא גרים ליה דפשיטא דבשליל איירי ולא גרסינן אלא חלבו דגיד דלא איירי בבהמה אלא בשליל ור"ת אומר שיש ליישב הגירסא וה"פ חלבו דמאי אילימא חלבו דשליל כלומר דגוף דשליל כגון חלב הכליות ושעל הקרב ואתא לאפוקי מחלב דגיד דשליל והא מיפלג פליגי דשרי ר' יהודה חלבו וגיד דשליל של בן ט' אלא חלבו דגיד דלא פליג ר"מ אלא לענין שחיטה אבל חלבו דגידו שרי והא דקאמר לעיל למעוטי חלבו וגידו כלומר היינו חלבו דגידו אי נמי וגידו נקט לקנוקנות דשרי ב] הא פליג ר"מ ואסר אפי' חלב דגיד וקנוקנות דשליל מדקתני כל מקום שהוא משמע אפילו דשליל וקתני חותך שומנו מעיקרו וגם מחטט אחריו משמע דאסר אפילו קנוקנות וכי קאמר חלבו דגיד הוה מצי למיפרך מ"מ אמאי נקט רבי אושעיא אלא על עסקי שחיטה בלבד כיון דפליג ג] נמי בחלב כליות וקרב מ) ודגיד דשליל אלא דעדיפא פריך דבחלב גיד נמי פליגי ומהאי טעמא נמי לא קאמר למעוטי דמו דהוי לכ"ע בכרת משום דאלא על עסקי שחיטה קאמר ואכתי תקשה לן הא פליגי נמי בחלבו וגידו ולכך הוצרך לומר דאלא על עסקי אכילה בלבד אתמר והא דפליגי באותו ואת בנו בכלל אכילה הוא: **למעוטי** רובעו. דס"ד דגרע מבהמה מפרכסת דחייב רובע כדאמרינן בפ' העור והרוטב (לקמן דף קכא:) אי נמי התם הני מילי כגון ישראל בטמאה ועובד כוכבי' בטהורה אבל הכא דבשחיטה זו משתריא באכילה סלקא דעתך לא מחייב: **דגמר** שה שה מפסח. פירש בקונטרס דפסח פסול משום יוצא דופן ואי אפשר לומר כן דא"כ לר"מ היאך פודין בו דאמר לעיל דאליבא דר"מ שה מעליא הוא ופודין בו אלא מיפסיל מטעם שחוטה נ) דאין פודין בשחוטה כדאמר בפ"ק דבכורות (דף יב.):

מאי

רבינו גרשום

לא הילכו בו אלא על עסקי שחיטה כו'. כלומר ר' מאיר דמחייבו בשחיטה לא חושבו בהמה על הכל דלא חשבו בהמה אלא לענין שחיטה למעוטי חלבו וגידו דאין אסור: נוהג בשליל. כלומר גיד הנשה נוהג בשליל: והלך ר"מ לשיטתו. כלומר דר"מ חושבו כבהמה מעליא ור' יהודה אין חושבו כבהמה מעליא ואין טעון שחיטה: גוממו עם השופי. כלומר חותכו למעלה ואין לחקור אחר השומן: שופי טלְפא: רובעו וחורש בו. כלומר דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים ואינו חשוב בהמה לענין הרבעה וחורש בו דאינו חייב משום כלאים דחרישה דאינו חשוב בהמה דמנא לן דמיחייב אכלאים דחרישה [דכתיב] לא תחרוש בשור ובחמור יחדו (ואינו) [ובן פקועה אינו] חשוב שור דדמי כבישרא בעלמא: איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש קורעו ומוציא את דמו כו'. והא הכא לענין מצא בה בן ט' מת דלכ"ע מותר בשחיטת אמו ואעפ"כ דמו אסור ולענין בן ט' חי נמי אע"ג דלרבנן מותר בשחיטת אמו דאינו חשוב בהמה וחלבו מותר ואעפ"כ דמו אסור: אמר ר' זירא לומר שאין ענוש כרת. כלומר ודאי אף לריש לקיש אף לדברי המתיר בחלבו אוסר בדמו מדרבנן והאי דאמר מותר בדמו. כלומר שאין ענוש כרת: למאן קאמרינן לר"י. כלומר מי הוא דמתיר בחלבו ר' יהודה ולדבריו אמרת אין ענוש כרת. לא יהא אלא דם התמצית דם התמצית זהו צללתא דדמא דם שבא לבסוף שאינו דם גמור: כל היכא דלא מיחייב אדם הנפש. כלומר לא מיחייב משום דם התמצית: מהו לפדות בבן פקועה. אי נשחטה אמו ומצאו בן ט' חי והלך וגדל בעדר מהו לפדות בו פטר חמור: אפי' כל מילי נמי. כלומר אפי' בן פקועה: מהו למנות בו ראשון ושני. דאי אמו תחלה לטומאה מי אמרי' שליל שני אי לא דאמרי' עובר ירך אמו הוא. היינו דאיתכשר בדמא דאימיה והוי העובר נבלה ואמו מגע נבלה: בשחיטה. יבשתא: וכר"ש. כלומר דס"ל שחיטה מכשרתו ולא דם: עבר בנהר. כלומר בן פקועה: